

О. О. ФОМІН**В. А. ГАПОНЕНКО**

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ У РЕКРУТУВАННІ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ

Наукові праці МАУП, 2011, вип. 3(30), с. 46–49

Досліджується роль політичних партій України у рекрутуванні політичної еліти. Наводиться якісний та кількісний аналіз стану політичних партій та їх вплив на формування еліт, а також шляхи вдосконалення сучасної політичної системи.

Теоретичні засади зазначеної проблеми зіставляються із практикою діяльності українських політичних партій.

“Рекрутування політичної еліти” є однією із основних функцій політичних партій [5]. Ця функція досліджується П. Мерклом [1, 140], К. фон Бойме [1, 141] та іншими науковцями, які займалися вивченням політичних наук [2, 141].

По суті, політичні партії є правовим механізмом досягнення влади в демократичному суспільстві [6, 521], а “рекрутування політичної еліти” є основною функцією, тоді як усі інші функції можливо назвати “похідними”: добір партійних і державних лідерів, акумуляція та вираження соціальних інтересів, мобілізація електорату навколо кандидатів під час виборів до парламенту [8, 563] або інших представницьких органів влади, вироблення заходів щодо впливу партій на суспільні інституції та соціальне середовище.

Незважаючи на важливість політичних партій та їх вплив на державу, в Україні створення нових політичних партій є вкрай ліберальним. Згідно з українським законодавством для реєстрації політичної партії необхідно офіційно сплатити 635 грн, надати підписи громадян, кількість яких має становити не менш як 10 тис., та інші документи [5]. Це призвело до того, що на виборчі посади балотуються люди, які не мають освіти, досвіду або є соціально небезпечними.

Розглянемо кількісний та якісний склад українських політичних партій та якість виконання ними функції “рекрутингу еліти держави”.

Коротко зупинимось на теоретичних засадах.

У довідкових виданнях під рекрутуванням у політології розуміється процес відбору і просуван-

ня людей до активного політичного життя. Істотне місце серед різних рівнів процесу рекрутування займає рекрутування еліти. Формування еліти в кожній конкретній країні на кожному конкретному етапі її розвитку є дуже своєрідним. Існують, однак, загальні закономірності процесу входження людей у правлячу групу. Універсальними для всіх країн є канали *рекрутування* еліти — ті соціальні інститути, які дають можливість досягти влади.

До таких відносять:

- *політичні партії*. Особливо велику роль вони відіграють у західноєвропейських державах, де претендент на входження в еліту повинен пройти всі сходинки партійної ієрархії. Так робили свою кар’єру М. Тетчер, Ф. Міттеран, Г. Колль і ті політики, які нині замінили їх на ключових державних посадах;
- *бюрократичний апарат*. Значна частка чиновників знаходиться в еліті всіх країн, що розвиваються, а також таких високорозвинутих країн, як Японія і Швеція;
- *церква і церковні релігійні організації*. Цей канал рекрутування більш характерний для іспаномовних країн і країн з сильним впливом католицизму;
- *профспілки*. Профспілкові лідери відіграють помітну роль у політичних елітах багатьох країн. Колишній президент США Р. Рейган і колишній президент Польщі Л. Валенса “увійшли у велику політику” як лідери профспілкових рухів;

- *економічні інститути, сфера бізнесу;*
- *армія.* Вплив цього фактора особливо великий у країнах Латинської Америки, Африки та Азії. Три останніх прем'єр-міністри Ізраїлю — бойові генерали;
- *система освіти* відіграє істотну роль у всіх країнах. На думку британських політологів, цією країною керують виключно люди, які закінчили Оксфорд або Кембридж і мають одну або дві вищі освіти, частіше юридичну й економічну. Американський істеблшмент (так у США називають правлячу еліту) як правило складається з випускників університетів, що належать до так званої “Ліги плющів”, серед яких Гарвардський, Уельський і Принстонський [11, 200].

Згідно з єдиним реєстром громадських формувань Міністерства юстиції України на 18 березня 2011 р. в Україні зареєстровано 185 політичних партій. Останньою зареєстровано політичну “Козацьку народну партію” 28 вересня 2010 р. [10].

Аналізуючи кількісний склад політичних партій в Україні, 185 політичних партій є яскравим свідченням плюралізму демократії. Громадяни України мають право обирати серед різноманітних ідеологій і течій, починаючи з партій, що створені для захисту інтересів певних верств громадян (Всеукраїнська партія “Дітей війни”) та закінчуючи партіями, які асоціюються із західними аналогами (Республіканська партія України, Християнсько-ліберальна партія України та ін.).

Аналізуючи якісний склад політичних партій в Україні, їх можна розділити на такі види:

- діючі політичні партії;
- недіючі політичні партії, але колись функціонуючі;
- технічні партії;
- віртуальні партії.

До діючих політичних партій зазвичай належать політичні партії, які представлені у Верховній Раді України або керівники яких є народними депутатами України. До таких політичних партій можна віднести: Партію регіонів України, партію “Батьківщина”, Комуністичну партію України, Народну Партію України, партію “Фронт Змін” та ін.

До недіючих політичних партій, але колись функціонуючих, нині можна віднести майже кожну п'яту з формально існуючих партій в Україні. Усі ці проекти покинуті своїми попередніми лідерами. Немало політичних партій, що залишилися без фінансування після того, як їхні лідери втратили свій статус (депутатський, мініс-

терський) [7, 20]. Серед таких політичних партій можна виокремити: Соціалістичну партію України (голова Мороз Олександр Олександрович), Народну самооборону (екс-голова Луценко Юрій Віталійович), Нашу Україну (голова Ющенко Віктор Андрійович), Партію вільних демократів, партію “Держава” та ін.

Аналізуючи інформаційну діяльність зазначених партій можна відзначити те, що багато з них припинили роботу своїх інтернет-представництв, або перепрофілювали їх. Наприклад, сайт політичної партії “Демократичний Союз” www.demunion.kiev.ua перетворився на “блог про демократичний союз грецьких та турецьких кіпріотів”. Сайт політичної партії “Партія вільних демократів” www.pvd.kiev.ua працює як портал “Політика. Вибори. Гроші”.

Сайт політичної партії “Держава” www.dержава.org.ua працює як веб-представництво західної кампанії, яка займається розробкою дизайну освітлення для кухні.

Технічні партії. До технічних партій відносять ті партії, що створені для відбору голосів або маніпуляцією свідомістю виборців. До таких політичних партій можливо віднести: Соціалістичну Україну (голова Гошовський Володимир Сергійович), Комуністичну партію робітників і селян (голова Яковенко Олександр Миколайович), Комуністичну партію України (оновлену) (голова Савенко Михайло Михайлович), Народний рух України за єдність (голова Бойко Богдан Федорович) та ін.

Аналізуючи інформаційний простір (табл. 1), можна верифікувати достовірність належності згаданих політичних партій до категорії “технічні партії”, яку вони виконують під час виборів заради відбору голосів у лідерів перегонів.

Таблиця 1

Кількість спогадів у всесвітній мережі Інтернет про об'єкт дослідження впродовж місяця станом на 24 березня 2011 р.

Назва політичної партії	Кількість спогадів
Комуністична партія України	84
Комуністична партія України (оновлена)	4
Народний Рух України	43
Народний Рух України за єдність	2

Віртуальні політичні партії. До віртуальних політичних партій можна віднести політичні партії, що були створені та зареєстровані, але жодних спогадів про їх діяльність не існує, а якщо й існують, то лише епізодично.

Аналізуючи інформаційний простір (табл. 2), можна верифікувати достовірність належності згаданих політичних партій до категорії “віртуальні політичні партії”.

Таблиця 2

Кількість спогадів у всесвітній мережі Інтернет про об’єкт дослідження впродовж місяця станом на 24 березня 2011 р.

Назва політичної партії	Кількість спогадів
Громадська сила	жодного
Нова політика	жодного
Партія державного нейтралітету	жодного

Важливо відмітити, що в сучасній українській політичній системі політична партія є товаром. Цей “феномен” зазначається багатьма експертами. Наприклад, можна ввести запит “купить политическую партию”. Серед результатів запиту можливо знайти оголошення, що пропонують придбати місцеві партійні організації для участі у виборах або придбати партію із зареєстрованими партійними осередками по Україні.

Слід підкреслити, що на сьогодні сучасна політична система в Україні є демократичною тільки на папері за рахунок формального плюралізму, який призводить до таких тенденцій:

- низька якість висунутих кандидатур на виборні посади, пов’язані з віком, освітою, досвідом (табл. 3) [9, 9];

- участь у політичній боротьбі людей, які потенційно можуть нести загрозу громадському спокою та національній безпеці.

Згідно з проведеними дослідженнями, яке було присвячене якісному складу кандидатів на посаду міських голів, факти (табл. 3) висунення на виборчі посади двійників, молоді без досвіду та освіти, соціально небезпечних не є поодинокими. За інформацією ЗМІ :

- м. Первомайськ Миколаївської області, кандидатом у депутати на посаду міського голови м. Первомайська зареєстровано 20-річного студента одного із місцевих ВНЗ [10]. Перемогу здобув кандидат у Партію Регіонів – Дромашко Людмила Григорівна.
- м. Миколаїв, кандидатом на посаду міського голови м. Миколаєва зареєстровано 23-річного голову місцевого осередку. Перемогу здобув кандидат від Партії Регіонів – Чайка Володимир.
- м. Херсон, кандидатом на посаду міського голови м. Херсона зареєстровано Сергія Кіріченка, висунутого від міської організації Християнсько-Демократичної партії. Сергій Кіріченко [11] звинувачується у ксенофобії та антисемітизмі. Перемогу здобув кандидат від Партії Регіонів – Сальдо Володимир.

Таблиця 3

Список кандидатів, висунутих на посаду міського голови м. Вишневого Києво-Святошинського району Київської області на чергових місцевих виборах 2010 р.

№ пор.	ПІБ кандидата	Рік народження	Партійність	% голосів
1	Неумивайко Едуард Васильович	1978	член Єдиного центру	—
2	Михаліщук Валерій Іванович	1958	позапартійний (висунутий від Народного Руху України)	—
3	Веліканов Анатолій Іванович	1954	член Народної демократичної партії	—
4	Ляшенко Микола Миколайович	1977	позапартійний (висунутий від ПП За Україну!)	41,53
5	Шпак Ігор Олександрович	1966	член Української народної партії	—
6	Гошко Анатолій Олександрович	1954	член Партії Регіонів	32,62
7	Герашенко Дмитро Володимирович	1981	член Соціал-демократичної партії	—
8	Давидюк Володимир Михайлович	1958	член партії Українська платформа	—
9	Велімовський Анатолій Романович	1966	позапартійний (висунення від ПП Народна самооборона)	—
10	Каневський Гліб Олександрович	1989	ПП Молодь до ВЛАДИ	—
11	Ляшенко Микола Олексійович	1963	позапартійний (висунутий Українською соціал-демократичною партією)	—

Сучасний стан справ у сфері українських політичних партій становить певну загрозу для українського суспільства та держави загалом, адже цей “правовий канал” надає право балотуватися кандидатами тим, хто не має освіти, навиків або тим, кому притаманні кримінальні схильності. Більше того, у деяких політичних партіях з’явилась тенденція до використання молодого покоління віком від 18 до 23 років, які присвячують більшу частину свого часу розвитку політичної сили, як наслідок, отримують право балотуватися на виборах різного рівня. Але, як правило, молоді кандидати не здатні перемогти на виборах, виходячи з об’єктивних причин: професійний та життєвий досвід, освіта, відсутність доступу до ресурсів.

Щодо поліпшення загрозової ситуації у сфері політичних партій в Україні пропонується:

- пропагування на рівні держави образу освіченого, досвідченого, професійного політика;
- ввести матеріальну заставу для учасників виборів усіх рівнів;
- вироблення більш суворих правил з реєстрації та функціонування політичних партій в Україні.

Усі запропоновані шляхи поліпшення у сфері політичних партій мають реалізовуватися комплексно. Адже “інформаційна кампанія” буде створювати в свідомості громадян “ідеальний образ політика”, “економічні методи” будуть фільтрувати політичні партії, які не мають фінансових і людських ресурсів, а “правові” методи повністю унеможливають

реєстрацію та функціонування політичних партій, що не відповідають вимогам сучасності.

Література

1. Піча В. М., Хома Н. М. Політологія: Підручник. — Л.: Магнолія 2006, 2009. — 303 с.
2. Піча В. М., Хома Н. М. Політологія: Підручник. — Л.: Новий світ 2000, 2000. — 303 с.
3. В Херсоне судят политика, обвинявшего евреев во всех бедах Украины [Електронний ресурс] / Режим доступа: <http://reporter-ua.com/2011/02/26/v-kherson-e-sudyat-politiika-obvinyavshego-evreev-v-genotside-slavyan>
4. Завтра город Первомайск будет выбирать городского голову [Електронний ресурс] / Режим доступа: <http://www.rp.mk.ua/articles/7260.html>
5. Закон України “Про політичні партії в Україні” [Електронний ресурс] / Режим доступа: <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Горlach М. І., Кремінський В. Г. Політологія — наука про політику: Підручник. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 836 с.
7. Навіщо Україні 200 партій [Текст] / Ю. Вишневецький // Коментарі. — 2009. — № 36 (187) — С. 20.
8. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонока. — К.: МАУП, 2005. — 792 с.
9. Про реєстрацію кандидатів на посаду міського голови [Текст] / Міська виборча комісія // Наше місто Вишневе. — 2010. — № 40 (321). — С. 5.
10. Список зареєстрованих політичних партій в Україні станом на 28.09.2010 [Електронний ресурс] / Режим доступа: <http://www.minjust.gov.ua/parties>
11. Юрій М. Ф. Політологія. — К.: Дакор, 2006. — 414 с.

Більшість українських політичних партій не виконують функцію “рекрутингу політичної еліти”, більше того, політичні партії деградують, займаючись підбором непрофесійної потенційної еліти, яка може бути небезпечною для підтримання миру та національної безпеки.

Основними причинами такої ситуації є ліберальність українського законодавства, пов’язаного з реєстрацією нових політичних партій та участі у виборчому процесі політичних партій.

Большинство украинских политических партий не выполняют функцию “рекрутинга политической элиты”, более того, политические партии деградируют, занимаясь подбором непрофессиональной потенциальной элиты, которая может быть опасной для поддержания мира и национальной безопасности.

Основными причинами сложившейся ситуации является либеральность украинского законодательства, связанного с этапами регистрации новых политических партий и участия в избирательном процессе политических партий.

The majority of Ukrainian political parties do not perform the function “Recruiting of political elite”, moreover, political parties degenerate, recruiting potential unprofessional elite which may be dangerous in keeping human peace and national safety.

Basic cause of present situation is liberal legislation, tied with the stages: registration of new political parties and taking apart in election campaigns.

Надійшла 24 травня 2011 р.